Norman Károly

Cseresznyéskert

Néha előfordul, hogy egy mű címe a főszereplőre mutat. Az olvasó számára még akkor is, ha a műfordítói önkény változtat rajta: lehet, hogy Csehov komédiája „Meggyeskert" az eredeti nyelven, de nálunk többnyire Cseresznyéskert, legalábbis nekem. Számomra a többi szereplő kevésbé volt fontos: fiatal nők, üzletemberek, inasok csak a mellékfeltételeket jelentették a Cseresznyéskert sorsának hátterében. Ezért aztán sosem voltam képes vígjáték gyanánt, komédiaként olvasni a drámát. Alkatomnál fogva a pusztulás történeteit nem élvezem, erősen korlátozott eseteket leszámítva, és akkor is csak a legszűkebbre vonva a horizontot, nincs pusztulás önmagában.

Nekem fontos gyümölcs a cseresznye, mitikus csoda egész kertnyi belőle. Nem a távol-keleti kultusza szerint, hanem a cseresznyéskertek nekem kijutott példányait idézem fel, önkényesen együvé sorolva, történetté mángorolva. Magyarázkodom, miért is nem tudom szatirikus komédiaként olvasni Csehov drámáját, akár a szerzői szándék ellenében; mellesleg hálás vagyok egy újabb fordítónak, amiért visszatért az eredeti címhez.

Az első Cseresznyéskertben még a Titokzatos Ház állt, amelyben születtem. A cseresznyefán (és más gyümölcsű társain) nőttem fel, a Sors ajándékozott meg ezzel, és fölmenőim korábbi, gyötrelmes sorsa. Varázslatos Paradicsom. Akkoriban még nem elsősorban hosszú távolságú, üzleti szállításokra nemesítették a cseresznyéket, hanem mágnáskertek gyümölcsöseibe, helyi fogyasztásra nagy tudású, kiváló kertészek; akkoriban nem törődésbiztosak voltak a gyümölcsök, de nagyok, és a szépségük a magáncéljuk miatt nem hivalkodás, az ízük egyedi és fölséges. A kert egyetlen, nagy cseresznyefája korai érésüktől kezdve ugyan változó, de mindig remek zamatú szemekkel ajándékozott meg, a Tavasz–Koranyár időtlen ízével.

Növekedvén magasabb áttekintéshez jutottam. Gyerekkorom hegyvidékén egykor nem ott voltak a telekhatárok, ahol aztán. Előfordulhatott, hogy ez a fa nem állt magában, nobilis rokonságának egyes példányai így juthattak más kertekbe is; vagy rávették a Kertészt. A magasság egy hatalmas diófát jelentett, ahonnan először láttam be a másfél ember magasságú, tömör tatáriszalag-kerítés mögé, az egyik igazi Cseresznyéskertbe. Alighanem ez volt a törzsültetvény ehhez a fajtához, amelyből soha többé nem lesz, mert nincsenek már sem azok a kertészek, sem az a fizetőképes igényesség; tán még az a bolygóklíma sem. Ezt a második cseresznyés-

kertet a messzi Lengyelországból idevetődött, magyarul csak törve beszélő öregasszony gondozta, ottlakásért is (okkerszín kis ház a kertben). Hófehér murva utak kanyarogtak szabályosan a dús, hatalmas cseresznyefák között. Ó, ha egyszer végigsétálhattam volna a főúri kertben! Nos, de a gondnok egyetlen, igazi, kőkemény feladata épp az avatatlanok bejutásának megakadályozása volt; tán a szíve szerint beengedett volna, a kötelessége szerint még a gondolatot is kiszántotta volna a lelkemből. Kérni sem mertem, nem volt túl szívélyes a vénasszony, az ilyesmit amúgy az élettörténete is kiirtotta a lelkéből. Maradt a vágy, a távoli, mesés titok.

Mikor ifjú valék, nem juta lakás, amelyben bizonyos élettani történések szabadon kibontakozhattak volna. Albérletemből ezért a Természet különféle rejtekeibe kellett a kedvesemmel bemásznom, tüskés kerítéseken át, hangyás örömre. Ezek legjobbika természetesen Cseresznyéskert volt, némileg gondozatlan gyümölcsös, talán az egykori, főgazdája, már az alkony felé tartván, sem az erejéből, sem a pénzéből nem fedezhette a kertészkedést. Tán már meg sem volt. Tökéletes. Rejtő bozótos alul, édes magasbéli, sőt égi adomány a cseresznyéskertek iránti különleges, megalapozott vonzalmam jutalmazására, a Kora-nyár mellé. Akinek ilyen jut a fiatalságában, hálás lehet érte életfogytig.

A negyedik cseresznyéskert a pusztulása szélén várt, talán épp engem, még utoljára. Elöregedett, sokféle cseresznyefa, egész kertnyi, pár év alatt jutott a még termő, ízletes gyümölcs-állapottól a teljes terméketlenségig. A kerítése már elrozsdásodott, a behatolás nem ütközött sem technikai, sem jogi akadályokba; egykori zártkerti bérlemény lehetett, és a státusa megváltozván a kiirtásra várt. Még volt az ő sok évtizedes életének a nekem jutott, végső öt évéből a legutolsóban is egy nagy szemű, édes, szinte fekete termésből egyetlen fán tizenkét darab, ötben kukacok. Be fognak még bábozódni, de az ivadékaik következő nemzedéke már hírből sem hallhatna erről a Kertről.

Az a régi, örökkévaló cseresznyefa, amelyen felnőttem, már rég nincs, a házbővítés fölfalta. Olyan cseresznye pedig, amely azon termett, talán az egész világegyetemben csak egyetlen fán teremhet. Ez a fa az egykori, varázslatos, csodálatos, titkos és tiltott Cseresznyéskert-beli ültetvény utolsó, szélső példánya. Az Ingatlantörténelem átszabta a határokat, átsorolta a telekminősítéseket, annak a Kertnek a helyén ma előkelő társasház áll, több méterrel magasabb platón, amelynek a köves agyagját nyílván a pinceszint kiépítése fedezte. Mágnások jönnek, mágnások mennek; ám a lakosság egyre népesebb, régi erdők-mezők helyén lakóparkok, régi kertek helyén kocka társasházak. Nem mérik a korszakok a meséket és a gyümölcsösöket ugyanazzal a mércével.

Egyedül én lehetek, aki értékén becsüli annak az öreg, hatalmas, immár a kerítésben álló, utolsó cseresznyefának, a – talán utolsó – termését. Kellene belőle fél kiló, hadd idézzem fel, hadd tudják meg az unokáim is, milyen is volt az a régi világ (egyéb tulajdonságai mellett).

– Tessék mondani... Nem kaphatnék egy zacskóval annak a fának a terméséből? Úgyis kihajlik a fele az utcára. Leszedném magam, megfizetném.

– Vén fasz, húzzon gyorsan a francba, mi a szart akar itt!